

Kultur & Debatt

HILLEFORS KVARN - nytt turistmuseum i Lerum?

TOLLERED: — Det är alltför många som bor här i kommunen som inte vet vilka kulturskatter här finns, säger Birgitta "Plum" Waldenborg.

Därför har hon i sin gärning på "två stolar" lyft fram en guldklimp i rampljuset. Det handlar om Hillefors grynkvärn — och den utställning om kvarnen som just nu visas på Nääs fabriker.

Och får Plum som hon vill kommer utställningen så småningom att förvandlas till en turistattraktion i ett permanent museum — i kvarnen.

— Hillefors grynkvärn är unik på många sätt. Så vitt jag vet finns det ingen liknande i drift i Sverige. Och den drivs likadant idag som vid starten 1897, säger Plum.

I sitt jobb med det lokalhistoriska arkivet i Lerum har hon dokumenterat kvarnen i ord och bild under våren. Och som aktiv medlem i Kulturgruppen Nääs fabriker har hon tagit initiativ till den utställning om kvarnen som just nu visas i gruppens lokaler i Tollerred.

Där finns förutom ett 20-tal fotografier, stämningfulla akvareller och kolteckningar av konstnären Stig Nilsson.

Och ska man vara riktigt ärlig så var det faktiskt hans målningar som först inspirerade till idén om utställningen.

Stig Nilsson har fångat såväl interiörer som exteriörer av den gamla grynkvärnen. Och det så fint att Kulturgruppen bestämde att satsa på en upptäckning av Stig Nilssons målningar.

□ Två mappar

— Vi har gjort två mappar, en med svartvita teckningar och en med akvareller, och med ett informativt försättsblad, berättar Plum.

Mapparna säljs nu under utställningen och finns upptäckta i 360 nummerade exemplar.

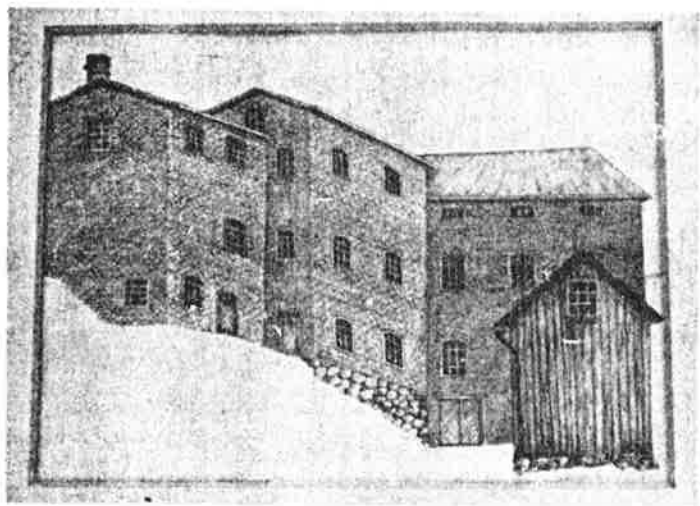
På utställningen finns också en hel del verktyg och inventarier från kvarnen. Där finns kuggar av oxelträ som när de byts ut, tillverkas på nytt av Bengt Hillefors precis som hans far och farfar har gjort. Där finns remmar tillverkade på den nu nedlagda remfabriken i Gårda, och där finns skisser, ritningar och andra dokument — som ett recept på kvarnsten.

Och så finns där förstas havregrynspåsar. Med Hillefors varumärke som sett likadan ut i snart hundra år.

— Hillefors grynkvärn förser faktiskt fyra landsting med havregryn, avslöjar Plum, som är helt betagen av den unika miljö som finns i Stenkullen.

Birgitta "Plum" Waldenborg har dokumenterat Hillefors kvarn i ord och bild. Här är några foton från kvarnens bottenvåning i svart-vitt.

En exteriör av Hillefors grynkvarn tecknad av konstnären Stig Nilsson. Bilden finns med i den mapp som Kulturgruppen nu säljer i samband med utställningen — och under Lerumsdagarna.

□ Fantastiskt

— Det är helt fantastiskt att det fortfarande finns kvar sådana levande miljöer som fungerar 1984 precis som de gjorde 1897, tycker Plum.

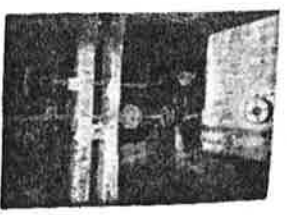
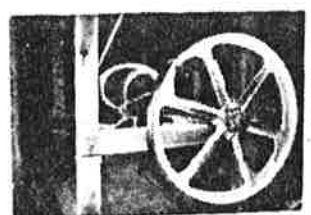
Därför vill hon nu öppna ett museum i kvarnen. Och Bengt Hillefors är med på noterna. Han kan tänka sig att avvara ett rum i ena flygeln, men då behöver det först göras i ordning.

Hon har redan planer på hur man ska skrida till verket, men just nu gäller det den pågående utställningen i Nääs fabriker. Den har varit öppen varje dag sedan påskhelgen och kommer att pågå fram till och med söndag.

— Kanske kan den förlängas om det finns intresse för det, säger Plum.

Stig Nilssons bilder kommer i alla fall att säljas på Lerumsdagarna nu i helgen. Och då kanske någon också tar tillfället i akt att lämna festytan en stund och ta sig en titt på utställningen i Nääs fabriker. Den är väl värd ett besök.

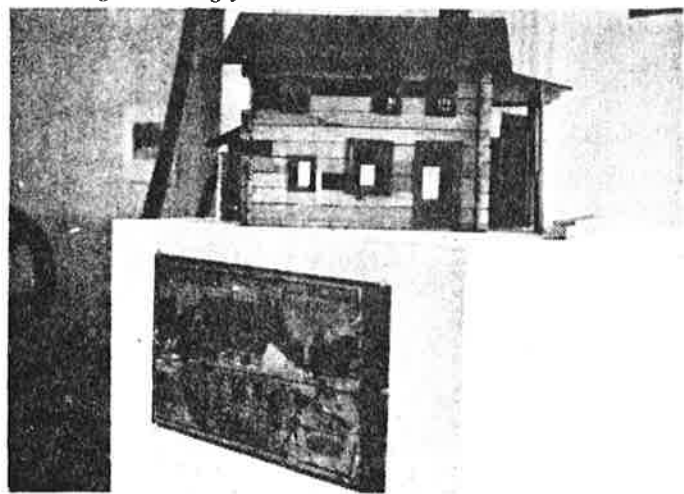
CHRISTINA LUNDIN

På utställningen om Hillefors grynkvarn visas även en hel del föremål som i dag används i grynkvarnen.

Så här gjorde man reklam för havregryn från Hillefors kvarn. Och havregrynspåsarerna ser likadana ut i dag.

En barnbyggsats av en vattendriven kvarn från 1925 finns också med på utställningen i Nääs fabriker.

Lerums Tidning
Torsdagen 3 maj 1984

Föredrag om Hillefors

Kulturgruppen på Näås inbjöd nyligen till föredrag om Hillefors kvarn i samband med den utställning som just nu hålls där. Bo Olsson och Bengt Hillefors berättade om Sävveåns dalgång och Hillefors kvarn. Folk strömmade till så det var svårt att leta upp platser till alla. Se även kultursidan.

Lerums Nyheter

Annonsbladet

Nr 18 Torsdag 3 maj 1984

En okänd värld av slungkastare, harpor, skakbord och smält talg

- Om den gamla turbinen inte tjuvar, så kör vi
nog gryn nästa vecka också!

Det löftet gav Bengt Hillefors när han i torsdags kväll i Nääs fabrikers forna lokaler kåserade kring den gamla släktkvarnen, unik i sitt slag, men i behov av en stödgrupp, som kan trygga dess fortlevnad i en alltmer högteknologisk värld. Bengt Hillefors tog åhörarna - och dom var många och entusiastiska - med till en okänd värld, till en fascinerande miljö av slungkastare, snedställda skakbord, vattenturbindrivna hammarkvarnar, harpor och kokkärl. Grynkvarnen går på sin tredje generation och har anor från 1890-talet. Trots bränder (1905 och 1909) och raserandet av den gamla dammanläggningen (1923) har gryntillverkningen fortsatt decennium efter decennium - idag har Hillefors en blygsam halv procent av landets havregrynstillverkning. Här har mjölnarna trampat runt bland nyckfulla ångpannor, blytunga säckar och smattrande drivremmar som skulle ha fått vilken skyddsinspektör som helst att ta till flykten. Många minns säkert den mustaschprydda mjölnaren Knut som dog 90-årig efter 48 år i Hillefors tjänst. Visste ni förresten att priset på havre sätts efter fuktighetsgrad och att smält talg är det bästa smörjmedel som finns när det gäller att blidka knirkande träkuggar?

Bengt Hillefors har i Bosse Olsson en frände och arbetskamrat. Naturvännen Bosse var andre kåsör denna afton som tillskapats av kulturgruppen Nääs fabriker vilken för övrigt också bjöd på kvarnlitografier av Stig Nilsson och ett vädjande utrop av gruppens Ebbe Pettersson. Bosse Olsson hade fotograferat i Säveåreservatet både sommar och vinter. Det var bilder från broar och stränder, vyer från Oryd, Kesaforsen och Tullaberget med dess välkända tallprofil. Här i reservatet växer den kalkkrävande gula krisslan, här finns också de vanligare fetknopparna, näckrosorna och vattenklöver. Säveåreservatet erbjuder också gamla ålkistor, mer eller mindre kartlagda fornlämningar och skaldjursbankar. Hoppar bara inte att fler gamla kvarnstenar förvandlas till kaffebord av okunnigt AMS-folk. Vi måste värna om både reservatet och om grynkvarnen.